

Lösningsskisser till tenta 050420, 5B1207. Differentialekvationer II för T2

1. De båda lösningarna $y = e^x$ och $y = x^2 e^x$ är linjärt oberoende (ingen av dem är en konstant multipel av den andra). Den homogena ekvationens allmänna lösning är därför

$$y_h = A e^x + B x^2 e^x, x > 0.$$

Ansatsen $y = A(x) e^x + B(x) x^2 e^x$

i den inhomogena ekvationen ger villkoret

$$\begin{matrix} A'(x) & = & 0 \\ B'(x) & = & 2x e^x \end{matrix},$$

där W är Wronskimatrisen

$$\begin{matrix} e^x & x^2 e^x \\ e^x & (2x + x^2) e^x \end{matrix}.$$

Detta ger

$$\begin{matrix} A'(x) & = & e^x & x^2 e^x & -1 & 0 & = & \frac{e^{-2x}}{2x} & (2x + x^2) e^x & -x^2 e^x & 0 & = & -x^2 \\ B'(x) & = & e^x & (2x + x^2) e^x & & 2x e^x & = & -e^x & e^x & 2x e^x & & = & 1 \end{matrix},$$

varav

$$A(x) = - \int x^2 dx = -\frac{x^3}{3} (+ C) \text{ och } B(x) = \int 1 dx = x (+ C).$$

Man får som en partikulärlösning till den givna inhomogena ekvationen:

$$y_p = -\frac{x^3}{3} e^x + x \cdot x^2 e^x = \frac{2x^3}{3} e^x$$

Motsvarande allmänna lösning är då

$$y = y_p + y_h = \frac{2x^3}{3} e^x + A e^x + B x^2 e^x.$$

Svar: $y = \frac{2x^3}{3} + A + B x^2 e^x.$

2. Laplacetransformering (t.ex med hjälp av motsvarande avsnitt i) av ekvationen ger:

$$s^2 Y(s) - s y(0) - y'(0) + 4(s Y(s) - y(0)) + 13 Y(s) = 3 e^{-s}.$$

Eftersom $y(0) = 1$ och $y'(0) = 0$ kan detta skrivas om till

$$(s^2 + 4s + 13) Y(s) = s + 4 + 3 e^{-s}$$

$$Y(s) = \frac{s + 4}{(s + 2)^2 + 9} + \frac{3}{(s + 2)^2 + 9} e^{-s}.$$

Inför återtransformering kan man observera att

$$\frac{s + 4}{(s + 2)^2 + 9} = \frac{s + 2}{(s + 2)^2 + 9} + \frac{2}{(s + 2)^2 + 9} \quad \mathcal{L}^{-1} \quad e^{-2t} \cos 3t + \frac{2}{3} e^{-2t} \sin 3t,$$

$$\frac{3}{(s + 2)^2 + 9} \quad \mathcal{L}^{-1} \quad e^{-2t} \sin 3t$$

och $\frac{3}{(s + 2)^2 + 9} e^{-s} \quad \mathcal{L}^{-1} \quad e^{-2(t-)} \sin 3(t-) u(t-),$

där $u(t)$ är enhetsprånget ("the unit step function").

Man får

Svar: $y = e^{-2t} \cos 3t + \frac{2}{3} e^{-2t} \sin 3t + e^{-2(t-)} \sin 3(t-) u(t-).$

3. Skrivvariant I: Enligt uppgiften är

$$x(t) = \begin{cases} e^t, & \text{då } t > 0, \\ e^{-2t}, & \text{då } t < 0. \end{cases}$$

Funktionen är uppenbarligen kontinuerlig då $t = 0$ och kan göras kontinuerlig också då $t = 0$, eftersom höger- och vänstergränsvärdena av x då $t = 0$ båda är $= e^0 = 1$. Den generaliserade derivatan är därför

$$x'(t) = \begin{cases} e^t, & \text{då } t > 0, \\ -2e^{-2t}, & \text{då } t < 0. \end{cases}$$

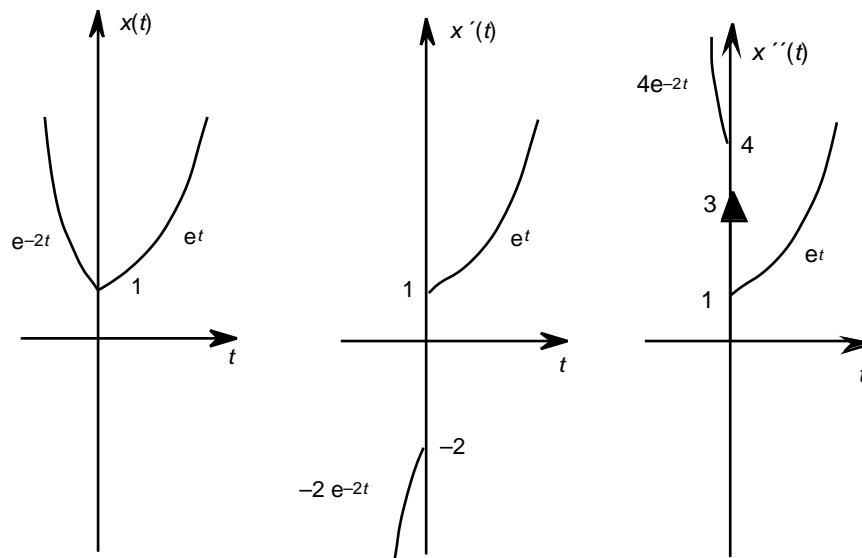
Denna är "klassiskt" deriverbar då $t = 0$ och har ett språng för $t = 0$ eftersom högergränsvärdet är $= e^0 = 1$ och vänstergränsvärdet $= -2e^0 = -2$. Språnghöjden är $+3$. Detta ger

$$x''(t) = \begin{cases} e^t, & \text{då } t > 0, \\ 4e^{-2t}, & \text{då } t < 0. \end{cases} + 3(t)$$

och
$$x''(t) + x'(t) - 2x(t) = \begin{cases} e^t + e^t - 2e^t, & \text{då } t > 0, \\ 4e^{-2t} - 2e^{-2t} - 2e^{-2t}, & \text{då } t < 0. \end{cases} + 3(t) = 3(t).$$

Svar:
$$x'(t) = \begin{cases} e^t, & \text{då } t > 0, \\ -2e^{-2t}, & \text{då } t < 0, \end{cases} \quad x''(t) = \begin{cases} e^t, & \text{då } t > 0, \\ 4e^{-2t}, & \text{då } t < 0. \end{cases} + 3(t),$$

$$x''(t) + x'(t) - 2x(t) = 3(t).$$

Skrivvariant II: "Vanlig" kalkyl med derivator tillsammans med att

$$u'(t) = \delta(t) \text{ och } \delta(t) = -\delta(-t) \text{ ger}$$

$$x'(t) = \text{Produktregeln} = e^t u(t) + e^t \delta(t) - 2e^{-2t} u(-t) + e^{-2t} (-\delta(-t)).$$

Med tanke på att $y(t) = y(0) + \int_0^t y'(t) dt$ om y är kontinuerlig för $t = 0$, så förenklas detta till att

$$x'(t) = e^t u(t) + \delta(t) - 2e^{-2t} u(-t) - \delta(t) = e^t u(t) - 2e^{-2t} u(-t)$$

På samma sätt får man andraderivatan:

$$x''(t) = e^t u(t) + e^t \delta(t) + 4e^{-2t} u(-t) - 2e^{-2t} (-\delta(-t)) = e^t u(t) + 4e^{-2t} u(-t) + 3 \delta(t),$$

varav

$$x''(t) + x'(t) - 2x(t) = (e^t + e^t - 2e^t)u(t) + (4e^{-2t} - 2e^{-2t} - 2e^{-2t})u(-t) + 3 \delta(t) = 3 \delta(t).$$

Svar:
$$x'(t) = e^t u(t) - 2e^{-2t} u(-t), \quad x''(t) = e^t u(t) + 4e^{-2t} u(-t) + 3 \delta(t),$$

$$x''(t) + x'(t) - 2x(t) = 3 \delta(t).$$

4a.
$$s(t) = -\frac{2}{3} + \sum_{n=-\infty}^{\infty} \frac{1}{n^2} e^{i n t} = -\frac{2}{3} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2} e^{i n t} + \sum_{n=-\infty}^{-1} \frac{1}{n^2} e^{i n t} =$$

$$= -\frac{2}{3} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2} e^{i n t} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{(-n)^2} e^{-i n t} = -\frac{2}{3} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2} (e^{i n t} + e^{-i n t}) =$$

$$= -\frac{2}{3} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{2}{n^2} \cos n t \text{ :Svar}$$

Alternativt kan man använda de generella omräknings sambanden (se formelbladet):

I det här fallet är
$$c_n = \frac{1}{n^2} \text{ då } n \neq 0 \text{ och } c_0 = -\frac{2}{3}$$

varav för $n \neq 0$:
$$a_n = 2 \operatorname{Re} c_n = \frac{2}{n^2}, \text{ då } n \neq 1 \text{ och } a_0 = -\frac{2}{3}$$

och för $n = 1$:
$$b_n = -2 \operatorname{Im} c_n = 0,$$

vilket insatt i
$$s(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} (a_n \cos n t + b_n \sin n t),$$

ger svaret ovan.

4b. $s(t)$ är en jämn funktion eftersom summan enligt 4a är en cosinusserie. För $-1 < t < 0$ gäller då

$$s(t) = s(-t) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{2}{n^2} \cos n(-t) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{2}{n^2} \cos n t = \frac{2}{2} (-t)(-t-2) = \frac{2}{2} t(t+2).$$

Svar: $s(t) = \frac{2}{2} t(t+2)$ för $-1 < t < 0$.

4c. $s(t)$ är 2-periodisk (eftersom $e^{i n(t-2)} = e^{i n t}$). Alltså

$$s(7/2) = s(7/2 - 4) = s(-1/2) = \text{Enligt 4b} = \frac{2}{2} \left(-\frac{1}{2}\right) \left(-\frac{1}{2} - 2\right) = -\frac{3}{8}.$$

Svar: $-\frac{3}{8}$.

5a. Vi använder egenvärdesmetoden.

Systemets matris: $A = \begin{pmatrix} 1 & 5 \\ 3 & 3 \end{pmatrix}$.

Dess egenvärden: $\begin{vmatrix} 1-\lambda & 5 \\ 3 & 3-\lambda \end{vmatrix} = (1-\lambda)(3-\lambda) - 15 = \lambda^2 - 4\lambda - 12 = 0 \Rightarrow \lambda = 6 \text{ eller } -2.$

Egenvektorena till egenvärdet $\lambda = 6$:

$$\begin{pmatrix} -5 & 5 \\ 3 & -3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} u \\ v \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} \Rightarrow u - v = 0 \Rightarrow \begin{pmatrix} u \\ v \end{pmatrix} = k \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}$$

och till egenvärdet $\lambda = -2$:

$$\begin{pmatrix} 3 & 5 \\ 3 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} u \\ v \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} \Rightarrow 3u + 5v = 0 \Rightarrow \begin{pmatrix} u \\ v \end{pmatrix} = k \begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix}$$

Funktionerna $\begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix} e^{6t}$ och $\begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix} e^{-2t}$ utgör två linjärt oberoende reella lösningar till det homogena systemet. Dess allmänna lösning kan därför skrivas

$$\begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = A \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix} e^{6t} + B \begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix} e^{-2t} = \mathbf{F}(t) \begin{pmatrix} A \\ B \end{pmatrix}, \quad (*)$$

där \mathbf{F} är fundamentalmatrisen
$$\mathbf{F}(t) = \begin{pmatrix} e^{6t} & 5e^{-2t} \\ e^{6t} & -3e^{-2t} \end{pmatrix}.$$

Begynnelsevärdet $\begin{pmatrix} x(0) \\ y(0) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 8 \\ 0 \end{pmatrix}$ ger

$$\begin{aligned} A &= [F(0)]^{-1} \begin{pmatrix} 8 & 1 & 5 & -1 & 8 \\ 0 & 1 & -3 & 0 & 0 \end{pmatrix} = -\frac{1}{8} \begin{pmatrix} -3 & -5 & 8 & 3 \\ -1 & 1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \\ B &= \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 3 \\ 3 \end{pmatrix} e^{6t} + \begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix} e^{-2t}, \end{aligned}$$

och lösningen

Svar: $x(t) = 3e^{6t} + 5e^{-2t}$, $y(t) = 3e^{6t} - 3e^{-2t}$.

5b. Enligt (*) ovan och på grund av att $\lim_t e^{6t} = \infty$ och $\lim_t e^{-2t} = 0$, så är $\lim_t \frac{x(t)}{y(t)} = \infty$, såvida inte $A = 0$, då gränsvärdet istället = $\frac{0}{0}$. Lösningen är då

$$\begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = B \begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix} e^{-2t} \text{ dvs. } \begin{pmatrix} x(0) \\ y(0) \end{pmatrix} = B \begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix}.$$

Svar: $x(0) = 5B$, $y(0) = -3B$, där B är en godtycklig konstant.

Anmärkning: Uppgiften 5 kan också lösas med hjälp av Laplacetransformering – egenvärdesmetoden är dock att föredra i b-uppgiften.

5a. Laplacetransformering (t.ex. med hjälp av) ger

$$\begin{aligned} sX(s) - 8 &= X(s) + 5Y(s) & s-1 & -5 & X &= 8 \\ sY(s) &= 3X(s) + 3Y(s) & -3 & s-3 & Y &= 0 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} X &= \frac{1}{s-6} \begin{pmatrix} s-3 & 5 \\ 3 & s-1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 8 \\ 0 \end{pmatrix}, \\ Y &= \frac{1}{(s-6)(s+2)} \begin{pmatrix} s-3 & 5 \\ 3 & s-1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 8 \\ 0 \end{pmatrix}, \end{aligned} \quad (**)$$

där $(s-1)(s-3) - 15 = s^2 - 4s - 12 = (s-6)(s+2)$.

Alltså $X(s) = \frac{8(s-3)}{(s-6)(s+2)} = \text{Partialbråksuppdelning} = \frac{3}{s-6} + \frac{5}{s+2} \xrightarrow{\mathcal{L}^{-1}} x(t) = 3e^{6t} + 5e^{-2t}$,
 $Y(s) = \frac{24}{(s-6)(s+2)} = \text{Partialbråksuppdelning} = \frac{3}{s-6} - \frac{3}{s+2} \xrightarrow{\mathcal{L}^{-1}} y(t) = 3e^{6t} - 3e^{-2t}$,

dvs svar som ovan.

5b. Relationen vid (**) kommer istället att vara

$$\begin{pmatrix} X \\ Y \end{pmatrix} = \frac{1}{(s-6)(s+2)} \begin{pmatrix} s-3 & 5 \\ 3 & s-1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c \\ d \end{pmatrix},$$

vilket innebär att både $X(s)$ och $Y(s)$ kommer att ha formen $\frac{p(s)}{(s-6)(s+2)}$ och $\frac{q(s)}{(s-6)(s+2)}$ där p och q är polynom av grad 1. Partialbråksuppdelning ger sedan

$$X(s) = \frac{p(s)}{(s-6)(s+2)} = \text{"Handpåläggning"} = \frac{p(6)}{(s-6) \cdot 8} + \frac{p(-2)}{(-8) \cdot (s+2)}$$

och motsvarande för $Y(s)$.

Eftersom $\frac{1}{s-6} \xrightarrow{\mathcal{L}^{-1}} e^{6t}$, som $\rightarrow \infty$ då $t \rightarrow \infty$ och $\frac{1}{s+2} \xrightarrow{\mathcal{L}^{-1}} e^{-2t}$, som $\rightarrow 0$ då $t \rightarrow \infty$, så går lösningarna $x(t)$ och $y(t)$ mot 0 om och endast om $p(6) = q(6) = 0$, Konstanterna c och d måste alltså väljas så att

$$\begin{pmatrix} s-3 & 5 \\ 3 & s-1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c \\ d \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 3 & 5 \\ 3 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c \\ d \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} \Rightarrow \begin{pmatrix} c \\ d \end{pmatrix} = B \begin{pmatrix} 5 \\ -3 \end{pmatrix}, B \text{ konstant.} \quad \blacksquare$$

6. Om $X(\omega)$ betecknar fouriertransformen till $x(t)$ så kommer den filtrerade signalen, $\hat{x}(t)$, att ha fouriertransformen

$$\hat{X}(\omega) = \begin{cases} X(\omega), & \text{då } |\omega| < 100, \\ 0, & \text{då } |\omega| > 100. \end{cases}$$

(Obs att 1 Hz = 1 varv/s = 2 radianer/s.)

Enligt Parsevals relation är energin hos signalen $x(t)$

$$\int_{-\infty}^{\infty} |x(t)|^2 dt = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} |X(\omega)|^2 d\omega$$

och hos den filtrerade signalen $\hat{x}(t)$,

$$\int_{-\infty}^{\infty} |\hat{x}(t)|^2 dt = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} |\hat{X}(\omega)|^2 d\omega = \frac{1}{2\pi} \int_{-100}^{100} |X(\omega)|^2 d\omega$$

Den andel av energin som går förlorad vid filtreringen kan därför tecknas som

$$\frac{\int_{|\omega| > 100} |X(\omega)|^2 d\omega}{\int_{-\infty}^{\infty} |X(\omega)|^2 d\omega}$$

Vi bestämmer nu $X(\omega)$: I en fouriertransformtabell kan man ex.vis hitta att

$$e^{-a|t|} \stackrel{\mathcal{F}}{\longleftrightarrow} \frac{2a}{a^2 + \omega^2} \quad (a > 0).$$

Enligt dualitetsprincipen är då

$$\frac{2a}{a^2 + t^2} \stackrel{\mathcal{F}}{\longleftrightarrow} 2 e^{-a|t|} = 2 e^{-a|t|},$$

dvs (multiplicera med $a/2$): $\frac{1}{1 + (t/a)^2} \stackrel{\mathcal{F}}{\longleftrightarrow} a e^{-a|t|}$.

I vårt fall är $a = 1/100$: $\frac{1}{1 + (100t)^2} \stackrel{\mathcal{F}}{\longleftrightarrow} \frac{1}{100} e^{-|t|/100}$

och förhållandet mellan integralerna ovan är =

$$\frac{\int_{|\omega| > 100} \frac{1}{1 + (100\omega)^2} e^{-|\omega|/100} d\omega}{\int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{1 + (100\omega)^2} e^{-|\omega|/100} d\omega} = \frac{\int_{|\omega| > 100} e^{-|\omega|/100} d\omega}{\int_{-\infty}^{\infty} e^{-|\omega|/100} d\omega} = \frac{e^{-2}}{1} = 0,19\%.$$

Svar: $e^{-2} = 0,19\%$.

7. (Variabelseparation)

Ansätts att $u(x,t) = X(x) T(t)$, (X och $T \neq 0$),

övergår ekvationen i $X'T - XT = 2XT'$,

$$\frac{X' - X}{2X} = \frac{T'}{T} = k \text{ (oberonde av } x \text{ och av } t).$$

$$X' = (2k + 1)X,$$

$$T' = kT.$$

$$X(x) = C e^{(2k+1)x}, T = D e^{kt}.$$

Funktioner av typen $u(x,t) = C e^{(2k+1)x + kt}$, där C och k är konstanter, satisfierar alltså den givna ekvationen. Eftersom differentialekvationen är homogen så gäller detsamma om alla linjära kombinationer av denna typ av funktioner.

Begynnelsevillkoret är också uppfyllt om $C_{1,2}$ och $k_{1,2}$ kan väljas så att

$$u(x, 0) = C_1 e^{(2k_1 + 1)x} + C_2 e^{(2k_2 + 1)x} = 6 e^{-3x} + 3 e^{-5x} \text{ för alla } x.$$

Så är tydligen fallet om

$C_1 = 6, 2k_1 + 1 = -3$, dvs. $k_1 = -2$ och $C_1 = 3, 2k_1 + 1 = -5$, dvs. $k_2 = -3$. Detta ger

$$\text{Svar: } u(x, t) = 6 e^{-3x-2t} + 3 e^{-5x-3t}.$$

8a. Sätter man $y(t) = \frac{a}{b} Y(t)$, så är $y'(t) = \frac{a}{b} Y'(t)$ och ekvationen övergår i

$$\frac{a}{b} Y'(t) = -a \frac{a}{b} Y(t) + b \frac{a^2}{b^2} Y^2(t) - c \frac{a^3}{b^3} Y^3(t),$$

Multiplitera med $\frac{b}{a}$, bryt ut $-aY$ i höger led:

$$Y' = -aY(1 - Y + c \frac{a}{b^2} Y^2) = -aY(1 - Y + Y^2),$$

där $c = \frac{ac}{b^2}$.

8b. Ekvationen är autonom, dess jämviktslösningar är de icke-negativa nollställena till polynomet

$$P(Y) = -aY(1 - Y + Y^2).$$

Ekvationen $Y(1 - Y + Y^2) = 0$ har rötterna $Y_1 = 0, Y_{2,3} = \frac{1 \pm \sqrt{1-4}}{2}$.

I. Om $c > 1/4$ är $Y_{2,3}$ icke-reella och differentialekvationen har bara en jämviktslösning, $Y_1 = 0$. Att denna är stabil framgår av att $P(Y) < 0$ för alla $Y > 0$.

(Obs t.ex. att $-aY < 0$, medan $1 - Y + Y^2 > 0$ eftersom det polynomet saknar reella nollställen och är $= 1 > 0$, då $Y = 0$.)

$P(Y) = dY/dt$	0	-	
Y	0	←	

Lodjuren dör alltså ut oavsett startpopulationens storlek.

II. Om $0 < c < 1/4$ är $Y_1 = 0, Y_2 = \frac{1 - \sqrt{1-4}}{2}$ och $Y_3 = \frac{1 + \sqrt{1-4}}{2}$ alla reella och eftersom $0 < \sqrt{1-4} < 1$, så är

$$Y_1 < Y_2 < Y_3.$$

Differentialekvationen har tre olika jämviktslösningar. Teckenstudiet av $P(Y)$:

$P(Y) = dY/dt$	0	-	0	+	0	-
Y	$Y_1 = 0$	←	Y_2	→	Y_3	←

visar att vi då har en stabil positiv jämviktspopulation för $Y = Y_3 = \frac{1 + \sqrt{1-4}}{2}$.

(Observera t.ex. att polynomet $P(Y)$ måste växla tecken i nollställena, eftersom dessa är enkla.)

För dessa värden på c behöver lodjuren alltså inte dö ut. Brytpunkten $c = 1/4$ är det efterfrågade c_0 -värdet.

$$\text{Svar: } c_0 = 1/4.$$

8c. Av det andra teckendiagrammet ovan framgår att $\lim_{t \rightarrow \infty} Y(t) = 0$ om lösningens startvärde är $< Y_2$, medan $\lim_{t \rightarrow \infty} Y(t) = Y_3$ om startvärdet $> Y_2$. Populationen dör alltså ut resp. går mot en stabil positiv jämvikt allteftersom startpopulationen är $< Y_2$ resp. $> Y_2$. Det efterfrågade tröskelvärdet är alltså $\frac{1 - \sqrt{1-4}}{2}$.

$$\text{Svar: } Y_0 = \frac{1 - \sqrt{1-4}}{2}.$$